

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U V W X Y Z

Nr

1. Obiekt

STOPIEŃ WODNY OPATOWICE - ZESPÓŁ

2. Czas powstania

1913 - 1917

3. Miejscowość

WROCLAW

11. Widok Śluzy Opatowice i zabudowy od zach., neg. 400/643/1. Widok jazu sektorowego od południa, neg. 400/642/5.

4. Adres

Śluza i zabudowa: Osiedle Opatowice,
ul. Opatowicka. Jazy i zabudowa: Osiedle
Bartoszewice, ul. Braci Gierymskich;
- rz. Odra km 245 -

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo wrocławskie

gmina Wrocław

6. Poprzednie nazwy miejscowości

do 1945 r.
Breslau

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo wrocławskie

powiat Wrocław

8. Właściciel i jego adres

Okręgowa Dyrekcja Gospodarki Wodnej we
Wrocławiu
Wrocław ul. Norwida 34
tel. 21-85-59

9. Użytkownik i jego adres

Okręgowa Dyrekcja Gospodarki Wodnej we
Wrocławiu
Wrocław ul. Norwida 34
tel. 21-85-59

10. Rejestr zabytków

Nr

data

12. Autorzy, historia obiektu, określenia stylu

Stopień wodny Opatowice powstał w latach 1914 - 1916 jako jeden z kilku zespołów budowli służących kanalizacji Odry. W skład stopnia wodnego wchodziły Śluza i jaz iglicowy Opatowice oraz zabudowa mieszkalna i gospodarcza. Jaz Opatowice został umieszczony na przekopie Bartoszowicko - Szczytnickim, który został wykonany już w latach 1531 -1555, a który od tego czasu wiedzie główne koryto Odry. Jest to jeden ze stopni wodnych o powstaniu którego zdecydowano po wielkiej powodzi z lipca 1903 r. Na mocy ustawy z 1 kwietnia 1905 r. w latach 1905 - 1917 skanalizowano odcinek Odry górnej między ujściem Nysy Kłodzkiej, a stopniem Opatowice k/Wrocławia. Równoległe z budową tego odcinka drogi wodnej Odry prowadzono zgodnie z ustawą z 12 sierpnia 1905 r. prace regulacyjne mające ułatwić spływ wielkich wód na Odrze górnej i Środkowej. W tym celu wykonano wokół Wrocławia kanał ulgi długości 6 km, o przepustowości ok. 600 m³/s. Równocześnie budowano kanał okrężny odchodzący powyżej stopnia Opatowice, a łączący się ze Starą Odłą poniżej Psiego Pola. Nowy kanał tzw. "wielkiej żeglugi" ma długość 10 km. Na kanale tym budowano w latach 1913 - 1917 równocześnie trzy duże Śluzy pociągowe o wymiarach 187 x 9,6 m. Są to Śluzy: Bartoszowice, Zacisze, Różanka. Śluza komorowa Opatowice wraz z jazem dwuprzęsłowym jazem iglicowym utworzyły stopień wodny. Inne powstałe budowle to most nad Śluzą oraz budynki mieszkalny i gospodarcze niezbędne dla obsługi stopnia wodnego.

W pierwszym etapie ok. 1912 r. zbudowano dom mieszkalny "majstara Śluzowego" - parterowy z użytkowym poddaszem i strychem ukrytymi pod wysokim, łamanym dachem - typowym dla zabudowy willowej tego okresu (szczególnie w zespołach związanych z odrzańską drogą wodną we Wrocławiu). Obok niego wzniesiono parterowy domek dla inwentarza. Budynki zlokalizowane na wysokiej skarpie, otoczono ogrodem. Przejście z południowego brzegu Śluzy na przeciwną stronę - w kierunku jazu odbywało się przez most, z krótkim przęsłem zwodzonym, zbudowany nad dolną głową.

dokończenie opisu w załączniku nr 1.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

Sytuacja. Stopień wodny Opatowice tworzą Śluza i jaz (pierwotnie iglicowy, obecnie sektorowy) Opatowice oraz inne urządzenia, budowle i budynki. Stopień wodny Opatowice wchodzi w skład wrocławskiego węzła wodnego. Stopień wodny położony jest powyżej miasta Wrocławia, ale obecnie w jego granicach administracyjnych, między osiedlami Opatowice i Bartoszowice, w 245 km rzeki Odry.

Opis urządzeń hydrotechnicznych. Śluza komorowa o długości 55 m i szerokości 9,6 m wykonana jest z betonu licowanego cegłą klinkierową na zaprawie cementowej. Posadowiona na cementowej płycie dennej. Głowa dolna i górna wykonana jest z cegły i ciosów granitowych. Wrota i zamknięcia kanałów obiegowych wykonane są jako konstrukcje stalowe nitowane z blachy i kształtowników. Uszczelnienie wrót wykonano z drewna dębowego. Zamknięcia kanałów obiegowych stanowią zasuwę rolkowe. Wrota wsporne i zamknięcia kanałów obiegowych uruchamiane są za pomocą mechanizmów napędzanych elektrycznie.

Jaz koźłowo iglicowy Opatowice o spadzie przy normalnym piętrzeniu 2,46 m, o szerokości w Świetle łącznie 103,78 m, o dwóch przęsłach. Przy prawym brzegu rzeki zlokalizowano przepławkę dla ryb.

Jaz sektorowy Jaz sektorowy Opatowice o spadzie przy normalnym piętrzeniu 2,46 m, o szerokości w Świetle łącznie 96,0 m, o trzech przęsłach. Przy lewym brzegu rzeki zlokalizowano przepławkę dla ryb. Ruchomą konstrukcją piętrzącą stanowią sektory. Nad jazem zbudowany jest most jazowy z przeznaczeniem dla ruchu pieszego. Jaz sektorowy Opatowice jest to jaz trzyprzęsłowy z dwoma filarami w nurcie rzeki.

Zabudowa towarzysząca. Materiał i konstrukcja. Budynki murowane, szopa jazowa z muru pruskiego, konstrukcja dachów drewniana. Dachy kryte dachówką ceramiczną, przy małych spadkach papą lub blachą. Stropy drewniane, sporadycznie odcinkowe Kleina. Stolarka okien drewniana, sporadycznie metalowa typu przemysłowego, częściowo z epoki, częściowo wymieniona. Stolarka drzwi drewniana, niegdyś drewniane okiennice. Odwodnienie z blachy ocynkowanej.

Rzuty prostokątne, w budynkach mieszkalnych nieznacznie rozczłonkowane - co wynika z funkcji.

Bryły - zwarte, budynek mieszkalny podpiwniczony, parterowy z użytkowym poddaszem, dach budynku mieszkalnego wysoki, łamany, w zabudowie gospodarczej i technicznej dwuspadowe o zróżnicowanych spadach, niekiedy czterospadowe.

Elewacje - otynkowane, niesymetryczne, detal skromny, okna prostokątne o zróżnicowanych kształtach, fragmenty Ścian i szczytów wyłożone okładziną drewnianą.

Instalacje. Stopień wodny wyposażony jest w instalację elektryczną siły i Światła, instalację wodną i kanalizacyjną.

<p>14. Kubatura</p> <p>Zespół budowli hydrotechnicznych przestrzennych, budynków i urządzeń - nie określa się.</p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa</p> <p>Zespół budowli hydrotechnicznych przestrzennych, budynków i urządzeń - nie określa się.</p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne</p> <p>Piętrzenie wody do zadanego poziomu, Śluzowanie statków. Zabudowa mieszkalna, gospodarcza i techniczna.</p>	<p>17. Użytkowanie obecne</p> <p>Piętrzenie wody do zadanego poziomu, Śluzowanie statków. Zabudowa mieszkalna, gospodarcza i techniczna.</p>
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie</p> <p>Stopień wodny Opatowice utrzymał funkcję, kształt i zasadę działania nadane mu w trakcie budowy w latach 1913 - 1917. W latach 1975 - 1988 zbudowano 75 m poniżej jazu iglicowego nowoczesny jaz sektorowy. Od czasu budowy do chwili obecnej Śluza, jaz (do 1988 r. iglicowy) a później sektorowy, urządzenia i budynki podlegały i podlegają stałemu nadzorowi, konserwacjom i remontom. Śluza nie była przebudowywana. W latach 70-tych XX w. wykonano elektryfikację zamknięć Śluzy z pozostawieniem możliwości awaryjnej obsługi ręcznej. Wykonywano także prace wzmacniające komorę i głowę Śluzy przez zastrzyki cementowe.</p>		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Stopień wodny jest w dalszym ciągu eksploatowany zgodnie z jego pierwotnym przeznaczeniem. Stan zachowania Śluzy, jazu sektorowego i zabudowy ogólnie dobry. Śluza i jaz wraz z obiektami stopnia wodnego podlega stałemu nadzorowi, konserwacji i remontom. Zniszczony podczas II wojny Światowej most nad Śluzą nie został odbudowany. Zachowały się oryginalne przyczółki mostowe nad głową dolną Śluzy oraz brukowane drogi dojazdowe.</p>	
		<p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stopień wodny Opatowice wraz z zabudową towarzyszącą ze względu na jego konstrukcję i zasadę działania reprezentuje wybitne walory techniczne początku XX w., a jednocześnie jest świadectwem przemian technicznych 2-giej połowy XX w. Postuluje się zachowanie podczas remontów i przebudów niezmiennego kształtu i zasady działania Śluzy i jazów. W przypadku konieczności wymiany mechanizmów lub remontów budynków postuluje się odtworzenie ich w tym samym kształcie. - Należy umieścić przy jazie i Śluzie trwałe tablice informacyjne dotyczące historii i znaczenia stopnia wodnego Opatowice we wrocławskim węźle wodnym. - Odbudować most dla ruchu pieszego nad głową dolną Śluzy w kształcie nawiązującym do pierwotnej architektury i konstrukcji. - Remonty budowli hydrotechnicznych i zabudowy towarzyszącej stopnia wodnego konsultować z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. - Zespół stopnia wodnego Opatowice objąć ochroną prawną - wpis do rejestru zabytków. 	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

- Archiwum Państwowe we Wrocławiu,
- Miejskie Archiwum Budowlane we Wrocławiu,
- Archiwum ODGW.

22. Bibliografia

- Schulte, Die Verbesserung der Schiffartsstrasse und des Hochwasserabflusses bei Breslau, w: Zeitschrift für Bauwesen, 1924 r., nr 4 - 9.
- R. Majewicz, Ocena stanu technicznego urządzeń hydrotechnicznych na rzece Odrze. Inżynierska praca dyplomowa. Akademia Rolnicza we Wrocławiu, 1989.
- R. Majewicz, Wybrane problemy sterowania przepływem wód przez wrocławski węzeł wodny. Magisterska praca dyplomowa. Ak. Roln. we Wrocławiu, 1990.
- Odra we Wrocławiu, pod red. O. Czernera, Wrocław 1984.
- R. Bagiński, Budowle wodne, Szczecin 1962
- Monografia Odry, Studium zbiorowe, pod red. A. Grodka, M. Kielczewskiej-Zaleskiej, A. Zierhoffera, Poznań 1948.

23. Źródła ikonograficzne i fotograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

24. Uwagi różne

Patrz karta ewidencyjna: Węzeł wodny Bartoszowice - Opatowice. Zespół. (1.5).

25. Opracował **Program komputerowy karty - Word for Windows - BSiDZT S. Januszewski**

tekst

plany, rysunki

zdjęcia fotogr.

miejsce przechowywania negatywów BSiDZT S. Januszewski

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO !

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

Nr 1 - dokończenie opisu

1. Miejscowość

W R O C Ł A W

2. Obiekt

STOPIEŃ WODNY OPATOWICE -
ZESPÓŁ (1.5.3)

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

dokończenie opisu oraz sytuacja - Verte !

dokończenie opisu rubryki 12

W latach 20-tych powstała przy górnej głowie skromna dyżurka odbiegająca nieco bryłą od typowych, wzorowanych na architekturze mieszkalnej rozwiązań, takich jak przy Śluzie Bartoszowice lub Zacisz: parterowa, przykryta czterospadowym, dość płaskim dachem krytym papą. Po przeciwnej stronie górnej głowy powstał wówczas jeszcze jeden nieduży obiekt - suchy szalet o bardzo ładnej, schludnej bryle - co było przejawem charakterystycznej dla tego okresu staranności. Budynek kryty ceramiczną dachówką, posiada ozdobnie profilowane belki konstrukcyjne. W pierwszym dziesięcioleciu bieżącego wieku została zbudowana szopa jazowa, wzniesiona w sposób typowy - w konstrukcji szkieletowej drewniano - murowanej (tzw. mur pruski). Szopa, położona ok. 150 m na wschód od starego jazu opatowickiego, połączona z nim była torami kolejki jazowej.

Zabudowa nosi cechy charakterystyczne dla projektowanych wzdłuż północnego Kanału Żeglownego obiektów z początku XX w. Architektura ta zdecydowanie zerwała z historyzmem, zachowując modne wówczas cechy regionalizmu (wysokie łamane dachy, kryte dachówką, mieszczące użytkowe poddasze, niekiedy okiennice, drewniane okładziny szczytów, wystawki w dachach, ceglane oblicowania otworów na tle tynkowanych Ścian - nawiązujące do rozwiązań architektury wsi pruskiej (Ściślejszej dolnośląskiej), tylko niekiedy, przy akcentowaniu głównych wejść pojawiały się historyzujące profile portali. Była to architektura prostokątnych otworów, gładkich otynkowanych Ścian, stwiająca na prostotę i funkcjonalność. Budynki inwentarskie wznoszono w nawiązaniu do budynku mieszkalnego, parterowe, kryte dwuspadowymi naczółkowymi dachami z dachówki ceramicznej, budowane często według powtarzalnych lub bardzo zbliżonych projektów. Wznoszone w drugim i trzecim dziesięcioleciu XX w. dyżurki nawiązywały również architekturą do zabudowy mieszkalnej (detale, łamane dachy). Szopy jazowe najczęściej o szkieletowej, drewnianej konstrukcji (mur pruski), zawsze parterowe z dwuspadowym zadaszeniem stanowiły nieodłączny element zabudowy.

Po II wojnie Światowej nie nastąpiło zbyt wiele zmian w zabudowie kubaturowej stopnia wodnego Opatowice. Nadbudowano pion sanitarny w budynku mieszkalnym po wschodniej stronie, zmieniono w nim stolarkę okien i zrezygnowano z tradycyjnych okiennic. Nowy sektorowy jaz opatowicki zbudowany w latach 1975 - 1988 otrzymał w 1978 r. nowoczesną sterówkę. Szopa jazowa dawnego jazu kozłowo iglicowego została zachowana i pełni do dziś funkcję budynku pomocniczego (stolarnia, magazyn).

Wkładkę założył:

Miejsce przechowywania negatywów:

BSiDZT S. Januszewski